

Співпраця вчителів і батьків, громадськості в вихованні дітей

Сім'я є незамінним, глибоко специфічним соціальним інститутом розвитку особистості. Протягом усього життя родина є найважливішим компонентом мікросередовища, а для дитини, особливо в перші роки її життя, вплив сім'ї домінує над усіма іншими впливами, значною мірою визначаючи її життєвий шлях у майбутньому. Саме в сім'ї закладаються основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формується її характер.

Вплив сім'ї на розвиток особистості залежить від її складу, морально-психологічного клімату, соціальної орієнтації, загальної та педагогічної культури батьків, часу і характеру спілкування кожного з них з дитиною, єдності чи суперечливості вимог до неї, кола сімейних інтересів тощо. Особливе значення для розвитку особистості дитини мають наступні умови:

1. Батьківське тепло, взаємна повага в сім'ї, довіра до дитини. Моральний розвиток дитини можливий лише в сімейній атмосфері взаємної поваги і довіри. Діти, які емоційно залежать від батьків і відчують до них велику прихильність, виростають більш совісними в порівнянні з тими, хто не знав таких відносин. Довірливі, щирі стосунки сприяють тому, що діти поважають батьків, захоплюються ними і прагнуть бути схожими на них, що в кінцевому рахунку формує в них позитивні моральні якості. Діти, які відчують турботу, любов і довіру батьків, вчать так само ставитися до інших. Підлітки, які живуть в атмосфері ворожості і нерозуміння, хоча й бояться своїх батьків, але переймають їхні негативні риси.

2. Частота й інтенсивність спілкування батьків з дітьми. Те, в якій мірі дитина ідентифікує себе з одним із батьків, залежить від частоти, інтенсивності і близькості їхнього спілкування. Для сина, що проводить більше часу і батьком, вплив останнього буде вирішальним. Аналогічно, дівчинка, якій ближче товариство матері, скоріше ідентифікує себе саме з нею. Завдяки частому й інтенсивному спілкуванню з батьками (особливо якщо воно демократичне) дитина переймає і засвоює батьківські цінності та норми. Однобічний авторитарний вплив батьків веде до більш слабких емоційних зв'язків з дітьми і знижує ефективність виховання.

3. Сімейна дисципліна, методи виховання, які використовуються батьками

Сімейна дисципліна впливає на моральний розвиток дітей, коли проводиться в життя не хаотично, а послідовно; коли підтримується за допомогою

довірливого спілкування і переконування, а не зовнішнього контролю; коли між дітьми і батьками складаються демократичні стосунки, а не процвітає вседозволеність чи деспотизм

Одним з найважливіших аспектів дисципліни є послідовність дій батьків та їхня взаємна узгодженість. Непослідовність вимог створює в сім'ї нестабільну, нервову обстановку, що, природно, не сприяє моральному розвитку дітей, а іноді призводить до їх ворожості і навіть протиправних вчинків.

Батьки, які надають перевагу методу переконування і порадам, справляють більш позитивний вплив, ніж ті, хто суворо контролює дітей. Використовуючи методи, спрямовані на розуміння і внутрішнє прийняття певних цінностей, батьки домагаються їх засвоєння дітьми. Пояснення і заохочення з метою направити чи виправити поведінку дитини сприяють моральному розвитку, у той час як фізичні покарання і постійні дорікання призводять нерідко до антисоціальної поведінки і правопорушень.

Батьки, що покладаються на каральні методи, не досягають справжньої мети: формування у дітей совісності, вміння плідно спілкуватися і взаємодіяти з навколишніми. Жорстокі покарання, особливо на тлі негативних у цілому відносин, ведуть до того, що дитина виростає черстою, байдужою, недисциплінованою. Замість того щоб виховати чуйність, такі методи послаблюють чутливість, діти звикають боятися і ненавидіти, вони не хочуть піклуватися про інших, не прагнуть заслужити схвалення. Підлітка можна змусити підкоритися, але як тільки загроза покарання ззовні зникає, його поведінка стає потенційно антисоціальною.

Зайва поблажливість з боку батьків також веде до відставання в соціалізації і моральному розвитку дитини, оскільки дітям не допомагають учитися контролювати себе. При відсутності зовнішнього регулювання дитина залишається мов би поза мораллю. Дітям необхідне батьківське керівництво. Без нього вони можуть вирости "зіпсованими" і швидше за все будуть зазнавати репресій з боку ровесників за відсутність поваги до інших людей, самоконтролю, витримки, внутрішнього стрижня.

4. Приклад батьків.

Важливо, щоб батьки самі були моральними людьми, якщо вони прагнуть прищепити своїм дітям моральні норми і цінності. Багаторічні дослідження дорослих, які у підлітковому віці були засуджені за антигромадську поведінку, свідчать, що в період становлення на них найсильніше вплинула антисоціальна поведінка батьків.

На жаль, є родини, де складаються несприятливі умови для виховання дитини. До них належать сім'ї, уражені алкоголізмом, з аморальною поведінкою батьків, низьким культурним та освітнім рівнем, поганими житловими умовами та недостатнім матеріальним забезпеченням, конфліктністю у взаєминах між членами родини. До неблагополучних зараховують і зовні благополучні родини, у яких систематично припускаються серйозних помилок в сімейному вихованні внаслідок несприятливих взаємин між членами родини, педагогічної неосвіченості, низького рівня педагогічної культури. Діти з таких сімей, незважаючи на матеріальний "достаток, виростають озлобленими, замкненими, з порушеною вольовою активністю.

У деяких сім'ях батьки цікавляться лише успішністю дітей у школі. Питання морального виховання, поведінки дітей, взаємин із товаришами, статусу їхньої дитини в класному колективі таких батьків не хвилюють.

Ні про які контакти у стосунках батьків і дітей не може бути і мови у сім'ях, де переважає надмірна суворість у ставленні до дитини, застосовуються антипедагогічні засоби впливу. Деякі батьки не враховують вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхніх інтересів, здібностей. Особливо гостро це відчувається, коли діти переходять у підлітковий вік. У таких родинах дитина відчуває себе чужою, страждає від браку взаєморозуміння з батьками.

Найбільш поширеними помилками сімейного виховання є невміння батьків знаходити адекватні вікові дитини прийоми і методи виховання, неузгодженість виховного впливу дорослих членів сім'ї, а також впливу сім'ї і школи, вчителя. Ці помилки часто не усвідомлюються батьками, і тому виправлення їх вимагає від класного керівника високої професійної майстерності, такту і терпіння.

Форми співробітництва школи і сім'ї у вихованні дітей

Досягнення єдності педагогічних вимог сім'ї та школи покладено на педагогічний колектив. Для цього використовуються різноманітні форми співробітництва: індивідуальні, групові, колективні.

Індивідуальні форми роботи дозволяють встановити особистий контакт вчителя з усіма батьками, з'ясувати сутність педагогічної позиції сім'ї, тактовно допомогти батькам зрозуміти і виправити помилки, якщо вони є, або використати, зробити надбанням усіх кращий досвід сімейного виховання, або взяти рішучих заходів щодо оздоровлення виховної ситуації в сім'ї.

Найбільш поширеними формами індивідуальної роботи з батьками є бесіди і консультації в школі або при відвідуванні учителем сім'ї учня. Класний керівник проводить і групову роботу. До групи підбираються батьки зі схожих родин. Зокрема, це можуть бути неповні сім'ї, сім'ї, де батькам бракує певних педагогічних знань, родини із стійкими сімейними конфліктами, сім'ї, батьки в яких дуже суворі й надмірно вимогливі, або такі, де немає єдиних вимог з боку батька й матері, тощо. З такими родинами розробляється конкретна програма ліквідації прорахунків у вихованні.

Велику роль у розв'язанні спільних завдань навчання і виховання відіграють батьківські комітети школи і класу. Обирають їх на відповідних батьківських зборах, і працюють вони у тісному контакті з класними керівниками.

Класні і загальні батьківські збори є основною формою колективної роботи з батьками. Добре підготовлені і проведені батьківські збори сприяють створенню єдиного колективу педагогів і батьків, мобілізації його на розв'язання конкретних проблем життя і виховання дітей у сім'ї.

Величезна роль у вирішенні цих завдань належить батьківським комітетам школи і класу. Вони обираються на відповідних батьківських зборах і працюють у тісному контакті з класними керівниками. До шкільного батьківського комітету обираються представники батьківських колективів усіх класів. Голова цього комітету входить до складу педагогічної ради школи.

Корисно запрошувати батьків на уроки, залучати їх до підготовки і проведення ранків, політінформацій, виховних годин тощо. Все це сприяє кращому взаєморозумінню між вчителями і батьками, дітьми і дорослими, формує єдину спільну шкільно-сімейну систему впливу на дитину.

Виконання батьками громадських доручень з виховання дітей у школі або за місцем проживання - найбільш перспективна форма підвищення педагогічної культури батьків, озброєння їх педагогічними знаннями і досвідом. Саме така допомога школі особливо цінується дітьми і підлітками, сприяє зближенню учня з батьками і на цій основі - успішному розв'язанню багатьох складних питань виховання. Класному керівникові необхідно знати можливості і бажання батьків у цьому плані і повсякчас заохочувати їх до громадської роботи з дітьми і підлітками. Дуже добре, якщо постійне педагогічне доручення батька чи матері узгоджується і враховується за місцем їхньої роботи.

Громадська виховна робота з дітьми неминує розширює коло особистих інтересів батьків, надає життю сім'ї яскраво вираженої суспільної спрямованості. До такої роботи бажано залучити всіх батьків.

Крім названих форм взаємодії педагогічного і батьківського колективів, у школах широко практикуються конференції з обміну досвідом сімейного виховання, дні відкритих дверей, усні журнали, вечори запитань та відповідей, відкриті уроки для батьків.

Провідною формою організації педагогічної освіти батьків є народні університети, які діють при школах, клубах і Будинках культури, підприємствах. Завдання їх полягає в тому, щоб дати слухачам систематичні педагогічні і загальнонаукові знання. Поряд з університетами широко розповсюджені педагогічні лекторії, школи молодих батьків, наставників тощо. До читання лекцій запрошуються вчені, педагоги і психологи, керівники шкіл, кращі вчителі, медичні працівники, юристи, громадські діячі. Широко запроваджуються активні форми навчання, зокрема, розв'язання педагогічних задач, ситуацій, диспути, обмін досвідом сімейного виховання.

У школах або в трудових колективах створюються консультпункти, де батьки можуть одержати кваліфіковану консультацію з питань, які їх хвилюють.

Поширені й такі форми як педагогічні семінари для батьківського активу, гуртки з вивчення окремих проблем педагогіки та дитячої психології, школи матерів, тематичні батьківські збори, вечори запитань і відповідей, педагогічні вечори для молодих батьків і матерів, батьківські конференції (шкільні, міжшкільні, районні, міські), педагогічні читання для батьків, обговорення статей на актуальні теми сімейного і суспільного виховання, опублікованих у періодичній пресі, передачі по радіо і телебаченню.

Застосовуючи різні форми і засоби педагогічної пропаганди, необхідно знайомити батьків з новою літературою, присвяченою проблемам сімейної педагогіки, залучати батьків до обміну кращим досвідом виховної роботи, демонструвати кінофільми на педагогічні теми, влаштовувати виставки учнівських робіт, тематичні виставки-консультації ("Одяг дітей різного віку", "Що читати дітям" та ін).

Всі згадані форми потрібні для активізації педагогічного всеобучу, мета якого - подолати педагогічну та психологічну неграмотність значної частини батьків, сприяти виробленню умінь та навичок сімейного виховання.